

e-mail: m.ilchishin@gmail.com

Data about the authors

Polina Puzyrova,

Doctor of Science in Economics, Professor Head of the Department of Economics Kyiv National University of Technologies and Design
e-mail: puzyrova@ukr.net

Vlasiuk Tetiana,

PhD in Economic Sciences, Associate Professor, Kyiv National University of Technologies and Design
e-mail: vlasyuk.tm@knutd.com.ua

Maksym Ilchyshyn,

Master of the Department of Economics Kyiv National University of Technologies and Design
e-mail: m.ilchishin@gmail.com

УДК 338.4

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17532184>

КУДРИЦЬКА Н. В.

Роль лібералізації перевезень автомобільним транспортом України у розширенні можливостей просування експорту

Актуальність теми дослідження пов'язана з виконанням умов Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що актуалізує питання лібералізації перевезень автомобільним транспортом України у просуванні експорту.

Постановка проблеми. Незважаючи на орієнтацію українських компаній на європейський ринок, висока конкуренція та наявні бар'єри перешкоджають доступу перевізників з України на ринок ЄС. Тому визначення напрямів лібералізації перевезень автомобільним транспортом потребує наукових досліджень.

Метою статті є визначення основних напрямів лібералізації регулювання діяльності автомобільного транспорту у розширенні можливостей просування експорту України.

Методологія проведення роботи – у дослідженні використано системний підхід, методи аналізу та узагальнення.

Результати роботи. З метою обґрунтування ролі автомобільного транспорту у формуванні експорту послуг у статті проведений аналіз динаміки та питомої ваги послуг автомобільного транспорту України в країні ЄС та світу. Підкреслено значення Угоди про перевезення вантажів автомобільним транспортом у процесах лібералізації. Автором проведений скринінг нормативно-правових актів ЄС у сфері автомобільного транспорту, які потребують імплементації у законодавство України, на основі чого визначені основні напрями лібералізації транспортних перевезень автомобільним транспортом України для розширення можливостей просування експорту.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності державних органів влади.

Висновки. У межах дослідження здійснено скринінг актів права ЄС, що дозволило визначити основні напрями лібералізації транспортних перевезень автомобільним транспортом, а саме: скасування бюрократичних перешкод при перевезенні вантажів між Україною та ЄС; виконання умов діяльності оператора перевезень; дотримання правил доступу на ринок міжнародних перевезень; гармонізація соціального законодавства до вимог ЄС; виконання технічних вимог до безпеки перевезень.

Ключові слова: автомобільний транспорт, лібералізація, експорт транспортних послуг.

JEL Codes L62, L92

NATALIA KUDRYTSKA

The role of liberalization of road transport in Ukraine in expanding opportunities for export promotion

The relevance of the research topic is associated with the implementation of the terms of the Association Agreement between Ukraine and the EU, which makes the issue of liberalization of road transport in Ukraine in promoting exports relevant.

Problem statement. *Despite the orientation of Ukrainian companies to the European market, high competition and existing barriers prevent carriers from Ukraine from accessing the EU market. Therefore, determining the directions of liberalization of road transport requires scientific research.*

The purpose of the article is to determine the main directions of liberalization of road transport regulation in expanding opportunities for promoting Ukraine's exports.

Methodology of the work – the study used a systematic approach, methods of analysis and generalization.

Results of the work. *In order to substantiate the role of road transport in the formation of exports of services, the article analyzes the dynamics and share of road transport services in Ukraine to the EU and world countries. The importance of the Agreement on the carriage of goods by road in the liberalization processes is emphasized. The author conducted a screening of EU regulatory legal acts in the field of road transport, which require implementation into the legislation of Ukraine, on the basis of which the main directions of liberalization of road transport in Ukraine were determined to expand opportunities for export promotion.*

Field of application of the results. *The results of the study can be used in the practical activities of state authorities.*

Conclusions. *Within the framework of the study, a screening of EU legal acts was carried out, which allowed to determine the main directions of liberalization of road transport, namely: the abolition of bureaucratic obstacles in the transportation of goods between Ukraine and the EU; fulfillment of the conditions for the operation of the transport operator; compliance with the rules of access to the international transport market; harmonization of social legislation with EU requirements; fulfillment of technical requirements for transport safety.*

Keywords: *road transport, liberalization, export of transport services.*

Актуальність теми дослідження. Автомобільний транспорт є одним з ключових елементів економічного розвитку України і суттєвим джерелом наповнення державного бюджету. Основою інтеграції українських автомобільних перевізників до ринку автотранспортних послуг країн ЄС є прагнення держави забезпечити розвиток експорту транспортних послуг, ефективніше використовувати транзитний потенціал, підвищувати конкурентоспроможність вітчизняного транспорту. У ст. 136 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС зазначається: «З метою забезпечення скоординованого розвитку та прогресивної лібералізації перевезень між сторонами відповідно до взаємних комерційних потреб умови взаємного доступу на ринок для автомобільного, залізничного та внутрішнього водного транспорту будуть визначені можливими у майбутньому спеціальними угодами в галузях автомобільного, залізничного та внутрішнього водного транспорту» [1].

Постановка проблеми. Незважаючи на орієнтацію українських компаній на європейський ринок, висока конкуренція та наявні бар'єри перешкоджають доступу перевізників з України на ринок ЄС. На ринку автомобільних вантажних перевезень представлені як українські логістичні компа-

нії, так і міжнародні фірми, що мають філії в Україні. Відсутність уваги до дослідження процесів лібералізації та вирішення можливих проблемних питань щодо встановлення вимог до спільних правил допуску на ринок автотранспортних послуг привело до кризового стану та невиконання в повному обсязі відповідних зобов'язань, взятих Україною в рамках існуючих домовленостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси лібералізації перевезень автомобільним транспортом України є предметом постійного дослідження українських науковців, серед яких можна зазначити роботи вчених: Балін В.А. [2], Деркач Е.М. [3, 4], Волинець Л.М. [5], Кудрицька Н.В. [6].

Метою статті є визначення основних напрямів лібералізації регулювання діяльності автомобільного транспорту у розширенні можливостей просування експорту України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У довоєнний період автомобільний транспорт України був другим після авіаційного, який забезпечував просування експорту транспортних послуг до ЄС. За даними Державної служби статистики України протягом останніх років спостерігалось зростання питомої ваги автомобільного

Таблиця 1. Динаміка обсягів та питомої ваги послуг автомобільного транспорту України в країні ЄС

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Послуги автомобільного транспорту України в країні ЄС, тис. \$	182269,7	208322,2	23599,4	258674,2	253213,8	311929,7
Транспортні послуги України в країні ЄС всього, тис \$	1128127,5	1282726,7	1274007,3	1361638,0	1015905,0	1155554,0
Питома вага автомобільного транспорту у загальному обсязі транспортних послуг України в країні ЄС,%	16,1	16,2	18,5	19,0	24,9	26,9

Джерело: розраховано автором за: Співробітництво між Україною та країнами ЄС. 2021. Держстат. України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_ES_%202021.pdf

транспорту у загальному експорті транспортних послуг України в країні ЄС з 16,1% у 2016 р. до 26,9% у 2021 р.(табл. 1).

Якщо проаналізувати обсяг експорту послуг автомобільним транспортом України в країні світу, то побачимо, що протягом останніх років напередодні війни спостерігалось зростання питомої ваги автомобільного транспорту у загальному експорті транспортних послуг України в країні світу з 4,5% у 2016 р. до 8,9% у 2021 р.(табл. 2).

Автомобільний транспорт забезпечує значну частину торгівлі товарами між Україною та ЄС, зростання обсягів експорту транспортних послуг в європейські країни. Його розвиток є важливою умовою для ефективного функціонування Поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Загалом в Україні зареєстровано 14032 суб'єктів, що мають ліцензію на провадження господарської діяльності на ринку міжнародних автомобільних перевезень [7]. Основними напрямками за обсягами експорту послуг автомобільних вантажних перевезень є Польща, Німеччина, Угорщина, Румунія, Італія та Чехія.

Міністерство розвитку громад та територій України шляхом переговорів з міністерствами інших держав щорічно обговорює актуальну для бізнесу проблему щодо лібералізації двосторонніх та транзитних перевезень, збільшення квоти дозволів на міжнародні автомобільні перевезення вантажів для українських перевізників, зокрема з Польщею, Молдовою, Грузією, Туреччиною, Болгарією, Угорщиною, Румунією, Боснією та Герцеговиною, Норвегією, Швецією, Словенією, Узбекистаном та іншими країнами, а також щодо повної відмови від встановлення обмежень (квот) на перевезення та використання дозволів. Особливо гостро залишається проблема нестачі дозволів для українських перевізників на автомобільні перевезення вантажів саме з Польщі, зокрема у 2018 році українські вантажні перевізники мали 200 тис. польських дозволів, у 2019 році – 160 тис. та ще 15 тис. додаткових, у 2020 році – 160 тис. дозволів та лише 4 711 додаткових дозволів. За оцінками Асоціації міжнародних автомобільних перевізників (АСМАП), мінімальна квота, яку потребує український бізнес від Польщі,

Таблиця 2. Динаміка обсягів та питомої ваги послуг автомобільного транспорту України в країні світу

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Послуги автомобільного транспорту України в країні світу, тис. \$	237949,1	273773,7	304438,0	338836,2	339839,3	413266,7
Транспортні послуги України в країні світу – всього, тис \$	5300545,6	5861405,6	5851423,3	9109918,8	4988433,7	4657543,1
Питома вага автомобільного транспорту у загальному обсязі транспортних послуг України в країні світу,%	4,5	4,7	5,2	3,7	6,8	8,9

Джерело: розраховано автором за: Статистичний збірник Транспорт України 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_Trans_22.pdf

Таблиця 3. Перелік нормативно-правових актів ЄС сфери автомобільного транспорту, які потребують імплементації у законодавство України для розширення можливостей просування експорту

Назва акту 1	Зміст 2
<p>Регламент (ЄС) № 1071/2009 Європейського Парламенту та Ради від 21 жовтня 2009 р., який встановлює загальні правила щодо умов, які повинні дотримуватися для продовження діяльності оператора автомобільного транспорту, та скасовує Директиву Ради 96/26/ЄС</p>	<p>Регламент (ЄС) № 1071/2009: встановлює правила для компаній, які бажають розпочати та вести діяльність у сфері автомобільних перевезень; поширюється на всі компанії, зареєстровані в ЄС, які займаються перевезенням товарів чи людей за плату. Необхідно вжити організаційних заходів із створення та забезпечення функціонування єдиного державного електронного реєстру автомобільних перевізників і єдиного для всіх навчальних центрів реєстру сертифікатів професійної компетентності менеджерів перевезень.</p>
<p>Регламент (ЄС) № 1072/2009 Європейського парламенту та Ради від 21 жовтня 2009 р. про загальні правила доступу до ринку міжнародних автомобільних перевезень</p>	<p>Регламент встановлює: загальні правила, що застосовуються до доступу на ринок при міжнародних перевезеннях вантажів автомобільним транспортом у межах ЄС; умови, за яких перевізники-нерезиденти можуть здійснювати транспортні послуги в межах держави-члена.</p>
<p>Регламент (ЄС) 2020/1055 Європейського парламенту та Ради від 15 липня 2020 року про внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1071/2009, (ЄС) № 1072/2009 та (ЄС) № 1024/2012 з метою їх адаптації до змін</p>	<p>Поправки до Регламенту (ЄС) 2020/1055 оновлюють правила провадження діяльності оператора автомобільних перевезень з метою боротьби з явищем «поштових скриньок» та недобросовісною конкуренцією.</p>
<p>Регламент (ЄС) № 561/2006 Європейського парламенту та Ради від 15 березня 2006 р. про гармонізацію певного соціального законодавства, що стосується автомобільного транспорту, та про внесення змін до Регламентів Ради (ЄЕС) № 3821/85 та (ЄС) № 2135/88</p>	<p>Регламент (ЄС) № 561/2006 з поправками, внесеними Регламентами (ЄС) 2020/1054 та (ЄС) 2024/1258, встановлює правила щодо часу водіння, перерв та періодів відпочинку для водіїв вантажних автомобілів, автобусів та міжміських автобусів з метою покращення умов праці та безпеки</p>
<p>Директива (ЄС) 2020/1057 Європейського парламенту та Ради від 15 липня 2020 року, яка встановлює особливі правила щодо Директиви 96/71/ЄС та Директиви 2014/67/ЄС щодо відрядження водіїв у секторі автомобільного транспорту та внесення поправок/2 а (ЄС) № 1024/2012</p>	<p>Директива (ЄС) 2020/1057 встановлює конкретні правила для відрядження професійних водіїв у секторі комерційних автомобільних перевезень та ефективного забезпечення дотримання цих правил. Директива встановлює правила, краще адаптовані до високоавтомобільного характеру роботи у секторі автомобільних перевезень</p>
<p>Регламент (ЄС) № 165/2014 Європейського парламенту та Ради від 4 лютого 2014 року про тахографи на автомобільному транспорті, що скасовує Регламент Ради (ЄЕС) № 3821/85 про реєструюче обладнання на автомобільному транспорті та вносить поправки до Регламенту соціального законодавства, що стосується автомобільного транспорту</p>	<p>Регламент встановлює положення щодо конструкції, встановлення, використання та тестування тахографів</p>

Джерело: розраховано автором за: Статистичний збірник Транспорт України 2022. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_Trans_22.pdf

становить 230 тис. дозволів. Для України Польща є транзитним коридором до більш ніж 12 країн ЄС, таких як Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Данія, Іспанія, Португалія тощо [3].

29 червня 2022 року ЄС та Україна підписали Угоду про перевезення вантажів автомобільним транспортом [8] з метою лібералізації тран-

зитних та двосторонніх міжнародних перевезень вантажів між ЄС та Україною. Угода скасовує бюрократичні перешкоди при перевезенні вантажів між ЄС та Україною, а також сприяє забезпеченню ланцюжків постачання та продовольчої безпеки під час військової агресії росії проти України та блокади нею морських портів.

Основні напрями лібералізації транспортних перевезень автомобільним транспортом України для розширення можливостей просування експорту

Джерело: розроблено автором

На думку Європейської комісії, укладання Угоди про перевезення вантажів автомобільним транспортом відповідає інтересам ЄС не лише тому, що останній зацікавлений у стабілізації української економіки, а й тому, що Україна є важливим постачальником таких продуктів, як зерно та інші продукти харчування, до того ж перевізники ЄС отримають зустрічні права на територію України.

Угода передбачає взаємне визнання документів водіїв ЄС та України. Відтепер ЄС та Україна звільняють власників посвідчень водіїв, виданих

однією зі сторін, від необхідності мати міжнародне посвідчення водія.

Вперше підписана 29 червня 2022 року після повномасштабного вторгнення росії в Україну Угода суттєво збільшила обсяги торгівлі автомобільними перевезеннями між Україною та ЄС на користь обох економік. Тому дану Угоду було продовжено до 30 червня 2025 року з можливістю її автоматичного продовження ще на шість місяців, якщо жодна зі сторін не висловить незгоди та не надасть переконливих і чітких

доказів того, що на її ринку автомобільних перевезень відбулося значне порушення, або що цілі Угоди більше не виконуються.

За даними Представництва ЄС в Україні з моменту підписання Угоди обсяг експорту українських автотранспортних послуг до ЄС збільшився приблизно на дві третини, а вартість експорту зросла на третину [9]. Угода, яку було впроваджено через втрату транспортних маршрутів та експортних ринків на сході України внаслідок російської агресії, підтримує «Шляхи солідарності» між Україною та ЄС. Вона полегшила транспортування життєво важливих товарів, таких як палива та гуманітарної допомоги в Україну, а також дозволила українському експорту, зокрема зерна, руди та сталі потрапити до ЄС та за його межі.

Важливим інструментом, який забезпечує процеси лібералізації надання транспортних послуг автомобільним транспортом є імплементація нормативно-правових актів ЄС у законодавство України у контексті процесів лібералізації. У таблиці 3 наведено перелік нормативно-правових актів ЄС у сфері автомобільного транспорту, які потребують імплементації у законодавство України для розширення можливостей просування експорту.

Підсумовуючи вищенаведене, сформулюємо основні напрями лібералізації транспортних перевезень автомобільним транспортом України для розширення можливостей просування експорту (рис.).

Висновки

Проведені дослідження показали, що автомобільний транспорт України є одним із вагомих секторів економіки, який забезпечує зростання експорту до ЄС. Скринінг європейського законодавства дозволив сформулювати основні проблеми та напрями лібералізації транспортних перевезень автомобільним транспортом для розширення можливостей просування експорту, а саме: скасування бюрократичних перешкод при перевезенні вантажів між Україною та ЄС (визнання водійських посвідчень, збільшення квоти дозволів); виконання умов діяльності оператора перевезень (наявність інформації щодо заснування підприємства, його доброї репутації, фінансового стану, компетентності, створення єдиного державного електронного реєстру автомобільних перевізників та електронного реєстру сертифікатів професійної компетентності); дотримання правил доступу на ринок міжнародних перевезень

(наявність ліцензії, тощо); гармонізація соціального законодавства відповідно вимог ЄС; розв'язання технічних питань безпеки перевезень (використання обмежувачів швидкості, тахографів, контроль максимальної ваги, технічних оглядів).

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.
2. Балін В.А. Основні напрями адаптації державного регулювання допуску до ринку автотранспортних послуг в Україні до стандартів Європейського Союзу. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/102/102>.
3. Деркач Е.М. Правові питання лібералізації міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/531d61b1-409c-4ee1-8b58-5a2cff584a93/content>.
4. Деркач Е.М. Тенденції розвитку правового регулювання перевезення вантажів автомобільним транспортом в умовах воєнного стану. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/60.pdf.
5. Волинець Л.М. Лібералізація міжнародних автомобільних перевезень – новий імпульс розвитку транспортної галузі. URL: <https://etk.khadi.kharkov.ua/article/view/234536/233094>.
6. Кудрицька Н.В. Актуальність імплементації законодавства ЄС у сфері регулювання ринку автомобільних перевезень // SCIENTIFIC STRATEGIES IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES: Proceedings of the II International Scientific-Practical Conference (April, 16, 2025 Warsaw, Poland) Київ: ГО «МАН», 2025. Р. 58–59. – URL: <https://man.org.ua/nv/index.php/conf/issue/view/14>.
7. Міністерство розвитку громад та територій України. Статистичні дані. URL: <https://mindev.gov.ua/diialnist/napriamy/avtomobilnyi-ta-miskiyi-transport/statystychni-dani>.
8. Угода між Україною та Європейським Союзом про вантажні перевезення автомобільним транспортом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-22#text.
9. Представництво ЄС в Україні. ЄС та Україна оновили та продовжили Угоду про вантажні перевезення автомобільним транспортом. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine>.

References:

1. UhdaprosotsiatsiiumizhUkrainoiutaYeS.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

2. Balin V.A. Osnovni napriamy adaptatsii derzhavnoho rehuliuвання dopusku do rynku avtotransportnykh posluh v Ukraini do standartiv Yevropeiskoho Soiuzu. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/download/102/102>.

3. Derkach E.M. Pravovi pytannia liberalizatsii mizhnarodnykh perevezhen vantazhiv avtomobilnym transportom. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/531d61b1-409c-4ee1-8b58-5a2cf-f584a93/content>.

4. Derkach E.M. Tendentsii rozvytku pravovoho rehuliuвання perevezennia vantazhiv avtomobilnym transportom v umovakh voiennoho stanu. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/60.pdf.

5. Volynets L.M. Liberalizatsiia mizhnarodnykh avtomobilnykh perevezhen – novyi impuls rozvytku transportnoi haluzi. URL: <https://etk.khadi.kharkov.ua/article/view/234536/233094>.

6. Kudrytska N.V. Aktualnist implementatsii zakonodavstva YeS u sferi rehuliuвання rynku avtomobilnykh perevezhen // SCIENTIFIC STRATEGIES IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES: Proceedings of the II International Scientific-Practical Conference (April, 16, 2025 Warszawa, Poland) Kyiv: HO «MAN», 2025. R. 58–59. – URL: <https://man.org.ua/nv/index.php/conf/issue/view/14>

7. Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy. Statystychni dani. URL: <https://mindev.gov.ua/diialnist/napriamy/avtomobilnyi-ta-miskyi-transport/statystychni-dani>.

8. Uhoda mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soюзom pro vantazhni perevezennia avtomobilnym transportom. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-22#text.

9. Predstavnytstvo YeS v Ukraini. YeS ta Ukraina onovyly ta prodovzhyly Uhodu pro vantazhni perevezennia avtomobilnym transportom. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine>.

Дані про автора

Кудрицька Наталія Василівна,

кандидат економічних наук, Інститут економіки та прогнозування НАН України, старший науковий співробітник,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3271-3112>

e-mail: natalyust@ukr.net, +380980793463

Data about the author

Natalia Kudrytska,

Candidate of Economic Sciences, Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Senior Research Fellow

e-mail: natalyust@ukr.net

УДК 330.552:338.47:005.342

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17532250>

КИРЛИК Н. Ю.

Логістика як інструмент бізнесу в національній економіці

Предметом дослідження є логістика як інструмент бізнесу в національній економіці.

Метою дослідження є дослідити роль і значення логістики як інструменту для ефективного функціонування бізнесу та її вплив на розвиток національної економіки.

Методи дослідження. У статті використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті розглянуто значення логістики як стратегічного інструменту бізнесу, її вплив на конкурентоспроможність національної економіки та перспективи розвитку логістичної інфраструктури в Україні. Наведено основні аспекти значення логістики у національній економіці. Розвиток логістичної інфраструктури запропоновано як пріоритет розвитку логістики у контексті національної економіки.

Висновки. Логістика відіграє важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і національної економіки в цілому. Ефективна логістика сприяє оптимізації витрат, покращенню якості обслуговування клієнтів і прискоренню товарообігу. Розвиток логістичної інфраструктури та впровадження сучасних логістичних технологій є важливими факторами економічного зростання. Державна підтримка та регулювання логістичної галузі сприяють її ефективному функціонуванню та інтеграції в глобальні ланцюги поставок. В умовах глобалізації та інтеграції України в світову економіку, розвиток логістики стає стратегічно важливим завданням для забезпечення сталого економічного розвитку. Державна підтримка логістичної галузі, включаючи спрощення митних